

नवौँ राष्ट्रिय परिवार योजना दिवस, २०७९
“व्यवस्थित परिवार, हाम्रो अधिकार: हामी सबै जिम्मेवार”
१८ सेप्टेम्बर २०२२ (असोज २, २०७९)

सन् १९५९ सेप्टेम्बर १८ मा नेपाल परिवार नियोजन संघको स्थापनासंगै संस्थागत रूपमा परिवार नियोजन सेवाको सुरुवात भएको हो। बि. सं. २०७१ देखि यस दिनलाई परिवार योजना दिवसको रूपमा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले विभिन्न कार्यक्रम गरी मनाउँदै आएको छ। यस वर्ष पनि सेप्टेम्बर १८ गतेको अवसर पारेर “व्यवस्थित परिवार, हाम्रो अधिकार: हामी सबै जिम्मेवार” भन्ने मूल नाराका साथ नवौँ राष्ट्रिय परिवार योजना दिवस, २०७९ देशभरि मनाईदैछ। सबैका लागि गुणस्तरीय परिवार योजना सेवाको पहुँच सुनिश्चित होस् र यसका लागि सरोकार पक्ष सबैले जिम्मेवारी बहन गरून भन्ने उद्देश्यका साथ यस वर्षको नारा तय गरिएको हो।

विगतमा नेपाल लगायत अन्य देशहरूमा परिवार योजना सेवालार्ई जनसंख्या नियन्त्रण गर्ने उपायको रूपमा मात्रै लिने गरिन्थ्यो। तर विभिन्न अनुसन्धानहरूले परिवार योजना सेवाले मातृ, नवजात शिशु, बाल तथा किशोरकिशोरिहरूको मृत्यु दरमा कमी ल्याउनुका साथै लैङ्गिक समानता, पुरुष र बिशेष गरी महिलाहरूको स्वास्थ्य, शिक्षा, आर्थिक अवस्था एवम् वृत्ति विकासमा सहयोग गरि गुणस्तरीय जीवन यापन गर्न मद्दत पुर्याउने एक उत्कृष्ट माध्यम भएको प्रमाणित भईसकेको छ। २० बर्ष उमेर नपुगी गर्भवती हुनबाट रोक्ने, आमा र बच्चा दुबैको स्वास्थ्यका लागि दुई गर्भबिच कम्तिमा २४ महिनाको अन्तर कायम गर्न, अनिच्छित गर्भ रोकि महिलाको स्वास्थ्य र सशक्तिकरणमा गर्भनिरोधक साधन प्रयोग गर्न सहयोग पुर्याउने भएकाले आजभोलि परिवार नियोजन सेवालार्ई धेरै बच्चा पाउन रोकथाम गर्ने उपाय भन्दा पनि व्यवस्थित परिवारको लागि अपनाउने उपायको रूपमा लिदैँ परिवार योजना सेवा भन्न सुरु गरिएको छ।

नेपालको संविधान २०७२ ले ब्यक्तिको सुरक्षित तथा प्रजनन स्वास्थ्यको अधिकारलाई मौलिक हकका रूपमा उल्लेख गरेको छ। संविधान प्रदत्त यस अधिकारलाई व्यवस्थित गर्न जारी गरिएको सुरक्षित तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन, २०७५ तथा नियमावली, २०७७ ले सबै ब्यक्तिले परिवार योजना सेवा सम्बन्धि शिक्षा, सूचना, परामर्श, तथा सेवा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित गरेको छ। साथै, नेपाल सरकारले विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन तथा अभियानहरूमा यस सेवामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने प्रतिबद्धता जाहेर गरेको छ। विगतका दशकहरूमा परिवार योजना सेवाको बिस्तार र सेवाको प्रयोगमा उल्लेख्य सुधार भएको छ। परिवार योजना सेवाको बिस्तार समुदाय सम्म पुगेको छ भने सरकारले गुणस्तरीय परिवार योजना सेवाको पहुँच वृद्धि गर्न नविनतम कार्यक्रमहरू पनि संचालन गर्दै आईरहेको छ। यी प्रयत्नका वाबजुद पनि बिगत केहि बर्ष यता यस सेवा सम्बन्धी आँकडा स्थिर रहेको छ भने सेवामा सबै उमेर समुह, समुदाय, क्षेत्रको समान पहुँच स्थापित गर्न सकिएको छैन। संविधान प्रदत्त अधिकारबाट कोहि पनि बन्चित नहोउन भन्नका लागि सबै तह र पक्ष जिम्मेवार हुनु पर्नेछ। परिवार योजना सेवालार्ई आधारभुत स्वास्थ्य सेवामा समावेश गरिएको छ। यस सेवालार्ई सबैको पहुँचमा पुर्याउन तीनै तहका सरकार, नीजि क्षेत्र, सहयोगि संस्था जिम्मेवार हुनु पर्ने छ। परिवार योजना सेवाको उपयोग नगरिरहेका सिमान्तकृत समूहहरूको पहिचान गरि उनीहरूको लागी स्थानिय परिबेशको आधारमा कार्यक्रम सन्चालन गर्न आवश्यक छ र यसमा स्थानीय तहको बिशेष भूमिका रहन्छ।

अन्त्यमा, परिवार योजना सेवाको पहुँच बिस्तारमा सहयोग पुर्याउने महिला सामुदायीक स्वास्थ्य स्वयम् सेविका, स्वास्थ्यकर्मी, स्वास्थ्य संस्था, नीजि क्षेत्र, सरोकारवालाहरू सबैमा आभार ब्यक्त गर्दै आगामि दिनमा संविधान प्रदत्त हक सुनिश्चित गर्न सबै पक्षको सहयोगको अपेक्षा राख्दछौँ।

पुनः नवौँ राष्ट्रिय परिवार योजना दिवस, २०७९ का अवसरमा सबैमा हार्दिक शुभकामना।

परिवार कल्याण महाशाखा
स्वास्थ्य सेवा विभाग